

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Initia doctrinae physicae

Melanchthon, Philipp

Francoforti, 1550

VD16 M 3471

De secundis qualitibus

urn:nbn:de:bsz:31-106565

LIBER III.

sunt porosa, & plus habent aëre & humiditatis. Lapidis minus incendi possunt, quia cum non sine adeo porosi, non facile recipiunt ignem, & minus habent aëre & humiditatis. Imò & inter Lapidis hi, in quibus viscosa & sulphurea materia inest, facilius inflammantur. Itaque calida & humida, leniunt, faciunt lubricitatem, glutinant, implent, unguunt. Sed frigida & humida repellunt, ut, Nymphaea,

Solanum, Rosa, Morum, numerantur inter $\alpha\pi\theta\kappa\theta\upsilon\sigma\iota\nu\alpha\epsilon$.

Calida & sicca pleraque incidunt, quia aliquid igne & nature habent, ut pulegium, Cenuarium, Libanotis, Zinziber, Galanga, Gemiana.

Frigida & sicca astringunt & reperiunt, ut Acacia, Cydonium, Sidium, Poterium, quod usitate uocant Ribes, Johans treublin, Myrtilli Heydelbeer. In ybum Endiua, Acetosa oxalis.

Oriuntur autem diuersae $\kappa\rho\alpha\sigma\epsilon\iota\varsigma$ in perfectè mixtis ex qualitatum mixtione multiplici, sicut diuersae melodiae ex paucarum primarum uocum dissimili mixtione, ut infra dicetur. Nunc pauca addenda sunt de qualitatibus secundis.

De secundis Qualitatibus.

Primas qualitates comitantur Graue & Leue. Et uetus questio est, quid propriè sit Leuitas, quid grauitas. Aristoteles reprehendit Democritum & Platonem. Democritus graue definiuit: cui minus inest uacui. Plato graue dicit esse, quod

.I. repulsi
ua seu ex
pulsua.

quod ex pluribus partibus eiusdem rationis compositum est.

Aristoteles non querit causas priores leuitatis aut grauitatis in Elementis, sed sumit earum discrimina ex ipso elementorum motu, considerans τὸ ὄσι, non querens τὸ δ' ὄσι in elementis. Sed in mixtis cause ab ipsis Elementis sumi possunt. Paruus lapillus mergitur in profundum Aquæ, quia in Lapide plurimum est terreæ naturæ, & minimum aëreæ. Natant autem in Aqua magnæ trabes, & naues etiam magnis ponderibus onerate, quia in ligno nullum est aëreæ naturæ.

Definitiones autem apud Aristotelem hæc sunt:
Leue est, quod mouetur breuissima linea sursum.
Graue, quod mouetur breuissima linea deorsum.

Hoc modo Aristoteles tradit Leuitatem & grauitatem, tales esse qualitates motiuas, seu δ' ὑνάμεις, secundum quas mouentur elementa. Nec querit earum causam, ut Democritus aut Plato.

Deinde addit Aristoteles discrimen grauium & leuium, hoc modo: Simpliciter graue, uocat, quod semper fertur deorsum, ut terra. Graue suo respectu, quod fertur natura deorsum, sed tamen emergit supra grauius, ut Aqua fertur quidē natura deorsum, sed tamen emergit supra terram.

Hinc in mixtis differentie sunt admiratione dignæ. Exiguus lapillus, aut glæba, aut exigua metallica massa mergitur in aqua, cū magna lignorum trabes

LIBER III.

Herbes non mergantur, quia in ligno plus est aëre naturæ.

Asperum, & glabrum & aliæ qualitates secundæ exprimis oriuntur. Humiditas mollit & glabrum natura efficit, Siccitas causa est asperitatis.

Sapor
quid,

Sapores etiam & odores gignuntur ex commixtione primarum qualitatum, ut Sapor est qualitas in succo, in quo humiditas vincit siccitatem terrestrem, calore utranque digerente. Nam in sapore dominatur humiditas, ut in odore siccitas, sicut infra dicam. Theophrastus igitur hoc modo definiuit Sapore: Sapor est partis siccae percolatio in humido, à calore facta, quod in Vuis & pomis perspicue declarari potest.

Primum Vuæ immaturæ, quæ uocantur ὄμφακες, plus habent siccarum partium terrestrium, quare acerbæ sunt, nondum uidelicet aëreis partibus in Vuæ percoctis.

Deinde paulatim calore attenuante partes crassiores, & coquente totam Vuam, cum maturuit, fit dulcis, quia succus iam magis aëreus est, & tamen subaquosus & crassior. Cum autem ille crassus liquor ex Vuis expressus est, calor natiuus in musto resoluit partes crassiores, & halituosas, & expellit eas. Hæc est causa cur musta ferueant.

Cumque uina deserbuerunt, quia aquosa & crassior humiditas expulsa est, manet quidem aërea dulcedo, sed tamen ceteræ uini partes natiuo calore iam
magis

DE C
magis calid
dorsu fagr
longe dulc
naturæ, Ad
partes ma
stres part
pter obli
miles su
rum part
frigidam
& aquo
sunt. Hi
tus, mor
ens;
Cern
primas,
cundas, ut
ium partiu
Sunt igitur
tur uti in
Quædam su
sen immat
aëreæ &
ideo cum fr
lius coctis,
num in a
lique sunt t
frigidum est

magis calefacta sunt, ideo minor est dulcedo, & odor est fragrantior, ac conuenientior, & gravior est lingua dulcis sapor, quia & sanguis, cum sit aërea natura, dulcis est. Senescit autem uino, iam aërea partes magis magisq; exhalarunt, & manent terrestres partes, & quidem ustae calore non natiuo propter obstructionem, & initia putrefactionis. Haec similes sunt cineri, superest tamen aliquid & aquaeorum partium. Ita uinum degenerat in acetum, quod frigidum est propter imbecillitatem natiui caloris, & aquosas partes, & siccum est, quia partes ustae sunt. Hinc sapor est acidus ex acerbo & acri mixtus, mordax, ac propterea aliquantulum calefaciens.

Cernis igitur mutata materia mutari qualitates primas, & primis qualitatibus mutatis, mutari secundas, ut omphaces multum adhuc habent terrestrium partium, & minus aëreae & coctae humiditatis. Sunt igitur frigidae, & acerbae. Quare & conceditur uti in febribus succo omphacis. Nomen uero ὄμω φάκος, faciunt ab ὄμω & φάκος, id est, crudum seu immaturum uescenti. Deinde musta plus habent aëreae & aquosae, crassae ac halituosae humiditatis, ideo cum sint calidiora & humidiora, & iam melius cocta, sunt dulciora. Postremo, cum degenerat uinum in acetum partes aëreae exhalarunt, & reliquae sunt terrestres, ustae, cum exigua parte aquae, frigidum est igitur acetum, & tamen in febribus non conce-

LIBER III.

conceditur eius usus, quia cum habeat partes istas, & sit mordax, aliquantulum calefacit.

Hac recensui, ut iuniores commune facti considerent ipsum iter nature, quomodo materie mutationem sequatur qualitatum mutatio. Et hæc cognatas secum trahunt. Ex hac consideratione multarum mutationum causas in nostris & alienis corporibus sagax observator iudicare potest. Et doctrina hæc à Theophrasto de saporibus, & à Galeno in libro de simplicium medicamentorum uiribus copiose tradita est.

De tertio genere Qualitatum.

Tertium genus est Qualitatum, quæ uocantur Virtuales, seu Specificæ, seu, ut Græci loquuntur, δὲ ἰσχυρῆς, hoc est, efficaciæ quædam. Ut in Magnete Fœniculo, quæ ferrum attrahit. Fœniculum oculis peculiariter mederi constat. Asplenium exundanti Spleni prodesse etiam asini norunt, qui ut abundant atrabile, cum sentiunt exundare Splenem, quærunt eam herbam medicamentem Spleni, expulsionem & consumptionem atræ bilis. Nomen dicunt factum esse Teucurio, quod Teucer exul, cum in Cyprum uenisset, sacrificans uidisset Splenem absumi ab imposta herba, Cui postea cum ipse ea usus esset contra Splenis dolores, à mæsticia ortos, nomen indidit Teucrion.

Rutæ:

Multiplex usus est Rutæ contra uenena. Ac scribit Athenæus ponticum Tyrannum solitum ad se uocare

CARE